

Elektronizace soudního řízení

Prof. Ing.
Vladimír Smejkal, CSc.
VŠE v Praze a VUT
v Brně,
člen Legislativní
rady vlády,
člen redakční rady
Právního rádce

Politici i prostý lid neustále volají po zrychlení soudního řízení. Vymýšlejí se různé recepty. Naštěstí nejtriviálnějšímu z nich, zvyšování počtu soudců, již kvůli penězům odzvonilo.

Dalšími možnými cestami jsou změny. Jednak procesních předpisů, což se ale příliš nedaří, jednak organizace a řízení v soudnictví. O té si myslím, že je cestou průchozí, neboť nevyžaduje zásadní změny právního systému, ale bude strastiplná, protože na druhé straně vyžaduje změnu v myšlení, což bývá nejobtížnější a bolestivé.

Chybné jsou totiž prvoplánové úvahy na téma, kolik soudů je vybaveno počítači, a jakými, zatímco je podstatnější, co by se dalo zjednodušit a racionalizovat. Sekundární jsou způsoby realizace. Bohužel justice je z hlediska moderních informačních technologií poměrně rigidní, až inertní. V soukromé sféře proběhl ve většině moderních podniků tzv. reinženýring, respektive i jinak nazývaná analýza pracovních postupů, organizačních schémat, pracovních programů apod., jehož výsledkem je fundovaná změna způsobu práce a zavedení účelných nástrojů pro její podporu.

V posledních dnech, možná v souvislosti se změnami ve vládě a některých resortech, se objevují nápady, že by se to mohlo také zkusit. Reinženýringem by ale měla projít především organizace soudů a státních zastupitelství.

Jedním z hlavních problémů soudního řízení je pomalá, neoperativní a nákladná komunikace nejen s účastníky řízení, ale i soudů mezi sebou. Poštovné stojí spoustu peněz a doručování je neskutečně neefektivní. Balíky se soudními spisy kolují po republice a pokaždé, když někde zůstanou ležet, se celý proces zastaví. Jejich zpřístupňování stranám a advokátům, spočívající v možnosti získat za dosti vysokou cenu kopii na hranici rozeznatelnosti, také nenapomáhá rychlosti řízení. Informovanost orgánů činných v trestním řízení o probíhajících, nebo dokonce již skončených trestních řízeních proti těmž pachatelům, je takřka nemožná. Opatřování stanovisek jiných orgánů, probíhajících listinnou korespondencí, je takzvaně na dlouhé lokty. A tak bych mohl pokračovat.

Jedním z použitelných nástrojů by byl přechod na elektronické soudní spisy. Technologicky to není problém, neboť dnešní skenery převedou za několik minut středně tlustý soudní spis do faksimilní podoby. Navíc pak může být elektronicky odeslán k jinému soudu a poskytnut i účastníkovi řízení. Existují již zahraniční modely, kde dokonce celý proces probíhá v soudní síni elektronicky a dokumenty jsou zpřístupňovány účastníkům na obrazovkách.

Bez problémů lze najít organizační model, který by spočíval na dvou principech:

1. existující spisy se skenují až tehdy, kdy s nimi někdo bude pracovat,
2. nové spisy vznikají pouze v elektronické podobě, což by neobnášelo vynaložení nijak závratných částek, neboť službu lze outsourcovat a platit jen za skutečně vynaložené náklady.

Současně by měl takový převod i nezanedbatelné efekty v úspoře nákladů na vedení spisoven i v ochraně před jejich utopením, jak se stalo v mnoha případech během povodně v roce 2002.

Pro další nástroj, elektronické veřejné listiny, nyní vytvořila předpoklady novela zákona o elektronickém podpisu, která, pro mne z nepochopitelných důvodů, zcela unikla zájmu veřejnosti, a to i odborné. Umožňuje zasílání důležitých dokumentů osvědčujících určité skutečnosti, podepsaných podle tohoto zákona, již v ryze elektronické podobě s platností veřejné listiny. Bude-li současně dána krátká lhůta, do které musí soud obdržet odpověď od jiného státního orgánu stejnou cestou, odpadnou zbytečné mezičasy. K řadě údajů se může soud také dostat sám prostřednictvím infrastruktury informačních systémů veřejné správy. Díky uvedené novele může také se získanými informacemi ihned procesně pracovat.

V tomto duchu bych mohl pokračovat. Jedno je jisté, chtělo by to vpustit několik dravých ryb mezi líné kapry postupující podle hesla mírného pokroku v mezích zákona. Pro citelnou změnu z hlediska efektivnosti a rychlosti soudního řízení je třeba radikální řez.